

Mikesy Gábor

A korai kataszteri térképezés névanyagát befolyásoló utasítások, rendeletek

A 19. századi kataszteri felmérések több százezer mikrotoponimát hagytak ránk, amelyeknek nemcsak a nyelvészeti és névtani kiaknázása, de a névanyag felgyűjtése, adatbázisszerű feldolgozása sem történt meg, holott e névanyag jelentőségére többen felhívták a figyelmet (mások közt NYIRKOS 1970, KIRÁLY 1970b, MARKÓ 1989, REUTER 1983, TÍMÁR 1981). Kifejezetten a kéziratos (a kataszteriek mellett az uradalmi) térképek névanyagát feltáró kiadványt mindössze egyet találunk (FEKETE 1989).

Mind a mai napig az egyetlen olyan forráscsoportról van szó, amely viszonylag szoros időintervallumban elkészült az egész országra vonatkozóan. A korszak kataszteri térképezése szigorú szakmai előírások mellett zajlott, ezeken belül természetesen a földrajzi nevek felvételére, megírására is vonatkoztak paragrafusok. A névanyag minősítéséhez, forrásértékének meghatározásához feltétlenül szükséges azoknak a szakmai körülményeknek a vizsgálata, amelyek jogszabályokba foglalt rendelkezések végrehajtásán alapultak.

1. Kataszteri térképek adatai a névtani szakirodalomban

A kataszteri térképek dűlőneveivel kapcsolatosan számos toposz terjedt el, amelyeknek a lényegi vonása, hogy jelentős részben térképészek által konstruált nevekről van szó. VÉGH JÓZSEF a laza szerkezetű földrajzi nevekhez fűzött megjegyzésében „a térképkészítők által szerkesztett, konstruált, a nyelvközösség használatában meg nem lévő nevek csoportjára”-ról beszél, és hozzáteszi, hogy „A kataszteri nevek és a régi összeírások közt sok ilyet találunk” (1970: 375). Mérnöki alkotásnak tartja KIRÁLY LAJOS az *Igali határ melletti* és *Napnyugoti alsó* adatokat, viszont arányukat a teljes térképi névanyaghoz képest nem tartja jelentősnek (1970a: 71). KÁZMÉR MIKLÓS a kataszteri térképek *-i* képzős neveit megszorítások nélkül önkényes kiegészítésnek találta. Szerinte a *Szolgaszeri* és *Bokrosi* alakok úgy jöttek létre, hogy „a felvételező a valóban élő *Szolgaszer* és *Bokros* nevekből *Szolgaszeri dűlő* és *Bokrosi dűlő* fiktív alakot konstruált, de a térképekre csak ezeknek első elemét írta rá”. Teljes egészében önkényesnek, a felvételező alkalmi szüleményének vélte az *Első allén felüli dűlő* alakot (1957: 9).

Hasonlóképp nyilatkozik MEZŐ ANDRÁS a *dűlő* és még néhány földrajzi köznévi alaphélyszót tartalmazó névről a kataszteri térképek és PESTY FRIGYES gyűj-

teményéből idézett példák alapján, alkalmi értelmezős neveknek mondván a *Háromágdűlő*, *Kováts erdei Dűllő*, *Petsenye süttö hegyi Dűllő*, *Nyárfás Dűllő* stb. alakokat, melyekről szerinte „bizonyítható, hogy adott formájukban önálló lokalizáló szerepük, vagy tulajdonnévi értékük nem volt”, és „A valós nevet minden esetben az utolsó tag elhagyásával kapjuk meg” (1970: 317, 1982: 36). Tanulmányában HÖNYI EDE tévesen hivatkozik a „csonka nevek” kiegészítésére vonatkozó térképészeti előírásra (1970: 351), ugyanis HÖNYI olyan térképtípusról beszél, amelyet MEZŐ nem vizsgált, ráadásul a hivatkozott szabály 1966-tól volt érvényben, nem lehet tehát a 19. század közepéről való alakokat ezzel magyarázni (vö. MEZŐ 1982: 36). Lejjebb, de ugyanazon bekezdésben a „téves észlelés során jelölésváltozáson átment nevek” csoportjában tárgyalja MEZŐ azokat a mérnököknek tulajdonított kataszteri neveket, amelyekben egy kisebb földfelszíni részlet neve (a példa szerint a nyírbogdányi *Akasztó-hegy*) egy nagyobb egység nevévé válik: „A mérnök dűlőfelosztást is végez, az elhatárolt területeknek — ha nincs nevük — nevet is ad, mégpedig a dűlő egy jellegzetes részletének a nevét.” (1970: 317, 1982: 36). Másutt különösebb indoklás nélkül a térképek készítőitől eredő, földrajzi névként kezelt körülírások, megjelölések közé sorolja, és a *Hajó út Ibrány felé-féle* megírásokkal rokonítja a *Helység kaszálója*, *Köz legelő*, *Közös legelő*, *Zsellérek legelője*, *Közös nádló rét* stb. térképi alakokat, amelyek szerinte nem válhattak földrajzi névvé (1968: 55).

A másik elterjedt vélemény szerint a térképkészítők jelentős része nem vagy nem elegendő mértékben rendelkezett magyar nyelvtudással, „idegen inzsellérek” voltak — „A rendszerint idegen inzsellérek készítette croquis-k lapjain sok ilyen szerkesztett alak található” (VÉGH 1970: 375) —, és általuk kerültek fel a térképekre azok a mesterkéltnévek, amelyek a nyelvhasználatban nem voltak, nem lehettek meg. Érdekes módon az a példaanyag, amivel ezt a véleményt megalapozni kívánják, általában olyan igen bonyolult szerkezetű nyelvi alakzatokat tartalmaz, amely aligha származhatott idegenektől, így pl. a fentebbi példákon túl a *Magasiban járó gyaloguton fölülű dűllő*, *Kígyóásra vezető dűllő* és *Sömjéni nagy tóra vivő uton fölülű dűllő* (VMFN. 10). Idegenek művének tartják a *Szöllők fölötti éjszaki*, *Szöllők fölötti déli*, *Ságvári határra* típusú neveket is (SMFN. 10) vagy az élőnyelvi adattal nem egyező változatot: *Banya-hegy* ~ *Bányahegy* (TMFN. 10).

Azt, hogy a kataszteri térképezés kezdetekor valóban többnyire idegeneket alkalmaztak, magam is meg tudom erősíteni a nevük alapján, viszont a dűllőnevek meghatározásában való közreműködésüket nem.

2. Korszakolás

A kataszteri térképezés — mint a földadókivetés alapja — Mária Terézia óta feszültség forrása volt az uralkodó és a magyar rendek között. II. József magyar országgyűlési felhatalmazás nélkül elrendelte e munkát, majd vissza is vonta azt, s az elkészült munkák többségét megsemmisítették. A mi országgyűlésünkben do-

mináns nemességnek mindig sikerült a földkataszter bevezetését visszaverni, míg a többi Habsburg tartományban megvalósították. Nem csoda, hogy 1848-ban, amikor először fordult a hadi szerencse osztrák szemmel kedvezőre, már az első császári rendelkezések között találjuk a földadókataszter bevezetéséről szóló intézkedéseket, majd a szabadságharc leverése után nyomban elkezdődött a végrehajtás is. Az első kataszteri felmérések 1850-ből valók. A magyarországi felmérésekben is — osztrák mintára — kitüntetett szerepet kaptak, tudniillik telekkönyvi alapegységgé váltak a tulajdonnévvel felruházott *dűlő*-k (a fogalmi pontosság kedvéért célszerű „kataszteri dűlők”-ről beszélni).

A 2. világháború után teljesen átalakult az (új kifejezéssel) ingatlan-nyilvántartás rendszere, a kataszteri dűlők mint telekkönyvi egységek megszűntek, a dűlőnevek pedig az 1962. évi utasítással (Utasítás 1962) végképp elvesztették szakmai jelentőségüket. A kataszteri munkákban mind a mai napig találkozunk dűlőnevekkel, ritkábban egyéb földrajzi nevekkel is, de ezek többnyire valamiféle szokás alapján részei a térképi vagy térképi alapú tartalmaknak, nem pedig hivattámszerűen megállapított földrajzi nevek.

A kataszteri térképezés történetét több szempont szerint lehet tagolni. Kifejezetten névtani szempontból három fő korszakot állapítok meg.

1. A kezdetektől 1894-ig. E korai szakaszban a földrajzi nevek forrása a helyi községi vezetőség (előjáróság, választmány stb.) volt.

2. 1894–1957. Ebben a korszakban a földrajzi nevek vonatkozásában a földmérő mérnök jogosítványai megnőnek a helyi előjárósággal szemben, a szabályzatok a konkrét névanyagra vonatkozóan is tartalmaznak rendelkezéseket.

3. 1957-től napjainkig. A nem cím jellegű mikrotoponimák ágazati jelentősége megszűnt (térképi feltüntetésük esetleges, elhanyagolt, felülvizsgálatuk még helyesírás tekintetében is ritka).

E dolgozatban az első korszak földrajzinév-használatra vonatkozó jogszabályait mutatom be a földmérési és kataszteri ágazaton belül.

3. Az ideiglenes földadórendszer

A munkákat 1850-ben rendelték el (Instruction 1850, Utasítás 1850). A kiadó és aláírás nélkül megjelent dokumentum a minél gyorsabban érvényesítendő adókivetés céljára ideiglenes nyilvántartást (földadó-provisorium) készített. Ebben megtaláljuk a kataszteri dűlőrendszer eredetét, amelynek elnagyolt, kis méretarányú, de többnyire jól olvasható ábrázolása található a színes térképvázlatokon, az ún. croquis-kon, melyeket kisebb-nagyobb következetességgel a magyar nyelvészeti névgyűjtés gyakorlatában C-vel jelölnek.

A földrajzi neveket érintő részletek:

„1. §. A mérnök kötelességei

Minden becslő kerület számára egy mérnök fog felállítani, ki (...) főleg arra van rendelve, hogy mennél több dűlőt vagy mezőt vegyen fel mérnökileg egészen azon községben, hol illy felvételek teljesen hiányoznak.

5. §. Mi értetik dülők, mezők és részletek alatt

Mezők vagy dülők alatt általában egy nagyobb darab föld, vagy több egymás mellett alkalmas kerekdedségben fekvő földek tömege értetik, melly természetes vagy mesterséges határral, mint patakkal, utakkal, árkokkal, kerítésekkel sat. vagy a mivelési ágak választó vonalával van körülvéve, s tulajdon névvel bir.

Részletek (Parthien) alatt pedig, minden egyes birtoknak, természeti határok vagy választó vonalok által bezárt, egymás mellett fekvő földi értenek. Egy dülő tehát vagy egyetlen egy nagy, vagy több egymással összefüggő kisebb részletekből áll. A mérnöknek a község dülői, a községi választmányok által, az akkori tényleges álláshoz képest mutattatnak ki, a mint azok, a dülők és mezők leírásában s a telekkönyvben felvéve előfordulnak.

6. §. A dülők tulajdon nevei

Azon esetben, ha felmérendő dülőnek még eddig tulajdon neve nem volt, úgy a községi választmánytól a dülő leírásakor adott nevezetet kell elfogadni és a felmérési munkálatokban megtartani.”

Az ilyen források értelmezéséhez fontos tudnivaló tehát, hogy az utasítás alapján kizárólag a „dülők” mint kiterjedt területi egységek nevei kerültek felvételle, de számunkra lényegesebb, hogy a nevek forrása a községi választmány, a kataszteri mérnök köteles volt a helyben elfogadott neveket a munkarészekbe, így a térképre is átvezetni, nevek alkotására felhatalmazása nem volt. A térképek nem feltétlenül az adott helység kialakult dülőrendszerét képezik le, hanem az utasítás szempontjából alkalmasnak talált dülőstruktúra egységeihez rendelték hozzá a neveket, ami valószínűleg sok esetben szelektálást jelentett. A névtelenség vagy ingadozó, meg nem gyökeresedett névhasználat eseteire egy név rögzítését írták elő, amelynek forrása ugyancsak a községi választmány.

A földügyi ágazatban használatos dülőnév fogalom gyakorlatilag a mai napig nem változott. Az utasításban nincs kimondva, hogy egy névvel egy terület jelölhető, viszont a tulajdonnévi jelleg hangsúlyozása, illetve az, hogy a dülőnév a többi felmérési „munkálatban is megtartatik”, logikailag azt jelenti, hogy a szöveges vagy táblázatos munkarészek és a térkép között a nevek biztosítják a kapcsolatot.

3.1. A térképek és a helynevek nyelve

A neveken kívüli megírások nyelve a német. Monok croquis-jának példáján bemutatva: *Catastral Gemeinde Monok, Abaujvarer Comitát* (a lapszélen mint szomszédos megye), *Ortsried* (a belterület megjelölése), *nach Golop* (egy út irányjelzése). A névírás viszont az adott községben uralkodó nyelvi viszonyokat tükrözi (lásd lejjebb a példákat), a hangjelölésben sokkal inkább a magyar hatása látszik (*Rudova Csiszczinya, Kukuruczthal, Szelistye* stb.), német hatás csak a német és horvát vegyes nemzetiségű Kópháza horvát nevein látható (pl. *Schiroki, Weliky*).

Rudabányácska 1854 (szlovák és magyar): *Brezsina, Hirk, Keresztjaro, Lascik, Pod Brehom, Podhalgato, Porvazi, Rudova Csiszczinya, Scobi hruni, Somhegy, Torzsa, Zadna Polyán, Zuhogo*.

Bár 1854 (német): *Bankthal, Busch, Freifeld, Gelsengibel, Kholwald, Klee Land, Kukuruczthal, Lanafeld, Morast, Mühlbach, Mühlwiesen, Plattenfeld, Razen, Seitenthal, Sembergerhöhe.*

Kópháza 1853 (horvát és német): *Glavicze, Graben, Ripischa, Schindler, Schiroki, Unter Kohlnhof, Verch, Weliky.*

Pomáz 1854 (szerb és magyar): *Aginoberdo, Czigány, Drenova Megya, Dugacske, Dugidjel, Kőhegy, Kratke, Marhacsapás, Mlaka, Muslinovátz, Primlake, Starograblye, Svetli Kamenetz, Szelistye, Tubinkuti Lug.*

3.2. Az ideiglenes földadórendszer magyar helynevei

Az alábbiakban az ország különböző pontjairól mutatok be mintákat, hogy minél általánosabb következtetéseket lehessen belőlük levonni. A minta egy-egy helység teljes névanyagát tartalmazza.

Ádánd 1852: *Alóli, Bikahidi, Bikarét, Birsalmi, Birsalmási, Botkai, Csergerenda, Felsőhegy, Gelegonyás, Henczhidi, Hidegkuti, Hidegvölgy, Horogtető, Jegeshegy, Kesziuti, Ketyei, Lág, Luczernas, Nagytói, Pajtai, Pernecki, Potoly, Pössze, Pusztatorony, Sió bozotja, Soss, Sziget Réti.*

Bócsa 1853: *Bátori, Bereczky, Besnyei, Boldisz, Büdös tó, Decsy, Domion, Fiat, Font, Geller, Görbe major, Hajcs, Halász, Horváth, Kalmán, Kis asszony, Kis tanya, Macskai hegy, Nagy major, Öreg major, Peter, Pipa Gyujtó, Sára, Steper, Szalai, Széles, Tasnády, Tölösy, Tóth Jancsi, Toth Zsigmond, Zöld halom, Zsikla.*

Bugacz Monostor 1853: *Deszkás, Fehér szék, Hosszú hát, Kápolna, Köz Legelő, Mákkalom, Sas ülés, Szekerczés, Teelő, Tolvajos, Új Osztály.*

Dunaszekcső 1854: *Alsó böde, Belső rét, Csaposkut, Csele, Cser, Diás, Felső böde, Gálhegy, Gérma, Herák megya, Janka, Leánka, Martincza, Monyóka, Posta hegy, Saslits.*

Monok 1854: *Barany szög, Biro rét, Biro retre jaro, Bodzas part, Borju völgy, Csörgő, Darazs völgy, Dobszai hatarra, Falu Gaza, Halom sár (vsz. sár), Hasznos Cserje, Hosszu hegy, Ingvar, Kaptar, Kenderföld, Kercsi völgy, Kőszeg, Kővágó, Lapos, Lapos környéke, Laposra jaro, Lete, Lörinczke, Major-sági megett, Marha jaronal, Megyes, Megyes allya, Messzelato oldal, Nagy Olah, Nagy Repas, Nagy tabla, Negyven köbles föld, Nyirjes, Olah, Ór hegy, Ór hegy allya, Pap erdeje, Pipiske, Repas allya, Szentes, Szentes allya, Szikszai útnal, Szöllös hegy, Tetlenke, Vajko kútnal, Veg szög, Zsebrik.*

Szank 1853: *Báczházi, Bano, Bodza, Csücske, Hármás, Homokos, Kápolna, Kis járás, Kis zsombékos, Kőkuti, Piócza, Sarok, Sudár, Város telke, Vermes.*

(Sziget)Monostor 1854: *Agáczás Kert, Alsó füzes, Alsó hegy köz, Alsó Mercsány, Árgyilus, Berkes, Czigány hegy, Erdő aljai lapos, Erdő meletti Krumpliföld, Felső Füzes nagy, Felső hegy köz, Felső Mercsány, Felső Rétek, Gálbiroi Lapos, Gálbiroi Sziget, Irtvány, Kenderes, Kenderesi káposztások, Kenderföld.*

dek, Kert alya, Kis János ere, Kissingi Sziget, Korcsma föld, Közép hegy közi, Makkos kert melléke, Makkos kis Erdő, Medgyes Sziget, Nagy Erdő Felső Széle, Öreg Szerem, Polgárfalusi, Puszta Szöllő hegy, Szeremföldi, Szérius kertek, Sziget vége, Szilos, Szt Endrei Révnel, Szt Endrei ut melléke, Teleki dombok, Tenkely hegy, Új Szerem, Vízkelő.

A nevek írásmódja (különösen tekintettel az egybe- és különírásra, hangjelölésre, a hangok hosszúságának jelölésére) nem különbözik a korabeli más kézírásos forrásokból megszokott képtől, azok minden bizonytalanságával. Dolgozatom szempontjából csak annak van jelentősége, hogy ebben a térképtípusban nem mutatható ki olyan nyelvi hatás, ami kétségesse tenné, hogy a nevek forrása nem az utasításban megjelölt községi választmány lenne.

4. Az általános kataszter

Az általános kataszter elrendelése 1856-ban történt (Instruction 1856). Ennek végrehajtása során minden legkisebb földrészletre kiterjedően részletes felmérés készült tulajdonviszonyok, művelési ág, földminőség stb. szempontjából, és az egyik legfontosabb munkarész az igen nagy (1:2880) méretarányú kataszteri térkép lett.

A nevek felvételéről két paragrafus rendelkezik:

„§. 196. Ueber die Namen und richtige Schreibart der Gemeinden, Ortschaften, Colonien, Fluren oder Riede, der Flüsse, Seen, Bäche, der Berge, größerer Wälder, Alpen, unwirthbarer Strecken etc., hat das Steueramt ein Verzeichniß nach Muster Y für jede Steuergemeinde, ein Jahr vor der Detail-Vermessung anzufertigen.”

„§. 372. (...) Alle Namen müssen orthographisch richtig nach dem Verzeichnisse der Riede und sonstigen Benennungen des Steueramtes geschrieben werden.”

Az utasítás magyar nyelvű változatát nem találtam meg, és utalást sem ilyenek a létre. A szövegrészlet korabeli, megközelítően hű fordítását lejjebb közlöm.

Ezek az 1856-os rendelkezések valószínűleg az elsők Magyarországon, amelyek a mikrotoponimák széles körének, tehát a kataszteri értelemben vett dülőkön felüli helyfajták, vízrajzi és domborzati nevek, erdők és nem művelt részek nevének felvételét irányozzák elő. Nem rendel el valamennyi ilyen név szisztematikus gyűjtését, mindazonáltal valóban megszorodnak az említett helyfajták nevei az ún. első vagy eredeti kataszteri térképeken.

4.1. Az általános kataszterrel kapcsolatos magyar rendelkezések

Magyar nyelven nem országosan, hanem adókerületenként adtak ki tájékoztatót a teljes kataszteri munkákkal kapcsolatos tennivalókról. Két ilyen, a győrit (Oktatás 1) és a kassait (Oktatás 2) találtam meg. A győri adókerületben kiadott két nyelvű rendelkezés számunkra fontos részlete szinte hű fordítása a részletes felmérést elrendelő, általam csak német eredetiben fellelt utasításnak (l. feljebb):

„§. 111. A községek, helységek, puszták, telepítvények, dülők, folyók, tavak, patakok, hegyek, erdők, lakatlan földek havasok sat. nevei és helyek kiirátása

felett tartozik az adóhivatal szinte egy lajstromot a mellékelt minta szerint minden adóközség számára a részletes felmérés előtt egy évvel, elkészíteni.”

Sajnos egy szó sem esik arról, hogy az adóhivatalnak miféle forrásból kellene az említett listát összeállítani, és ennek céljáról sem. Van a paragrafus szövegében némi ellentmondás, mivel ezek értelmében minden nevet az adóhivatal kimutatása szerint kell írni. Az adóhivatalnak pedig csak az adóközségekről és a kataszteri dűlőkről volt kimutatása, az említett helyfajtákról viszont nem. Ilyen listát nem volt szerencsém fellelni, van viszont a dokumentumban egy minta, ami többet elárul a célról azzal, hogy öt helyfajtát jelöl meg: háromféle lakott helyet, nagybirtokot és dűlőt, vagyis azokra a névtípusokra összpontosít, amelyekről a korábbi felmérésekből származó adat van. Az előírás szövege és a minta nincs összhangban, amennyiben „telepítvények, folyók, tavak, patakok, hegyek, erdők, lakatlan földek havasok sat.” neveire a mintában nem térnek ki. A hivatal által előírt névhasználatra, esetleg nevek minta szerinti megformálására ebből a korszakból semmi nyom sincs, sőt a későbbiekben is gyakran felhívják a figyelmet arra, hogy a nevek a valóságos állapot szerint legyenek felvéve. A dűlő rovatban megadott három minta — bár mindegyik prototipikusnak tekinthető kétrészes név — jól mutatja, hogy — szemben a vádakkal — a *dűlő* utótagot nem tették előírászerűen a név részévé.

A dokumentum helyfajtái:

Helyinév — *Ortsname* (mai értelemben helységnév), példa: *Győr város* — *Stadt Győr*;

Helységek — *Ortschaften* (mai értelemben településrész) példa: *Palaháza*;

Praediumok — *Prädien*, példa: *Csalfa*;

Puszták — *Pußten*, példa: *Hegyes*;

Dűlők — *Riede*, példa: *Hosszu földek, Tüskés dűlő, Alsó rétek*.

A kassai adókerületben ugyanakkor, bár a dokumentum egésze csaknem pontról pontra megegyezik a győrrivel, az Instruction 1856 nevekkal kapcsolatos részét felülírták:

„§. 108. Miután igen fontos, hogy a járások, helységek, dűlők, folyók, tavak, patakok, hegyek, haszonvetetlen darab földek stb. nevei a földképekbe és jegyzőkönyvekbe világosan és tisztán bejegyeztessenek, ugyan azért a községi elöljárók különösen arra ügyelni fognak, hogy a mérnök által teljesített jegyzékbe a most nevezett tárgyaknak megnevezései (mennyire ezek a községi határban léteznek) tisztán és érthetően felvéttessenek; e végett az érintett jegyzék a vég határjárásnál a nevek tisztán történt feljegyzése hitelességül a községi elöljárónak aláírásával megerősíteni fog.”

Tehát ez a szabályzat az 1850. évi utasításhoz hasonlóan a nevek forrásául a községi elöljáróságot teszi meg. A különbségek oka talán abban keresendő, hogy az ausztriai részeken 1817 óta létezett az a földadórendszer, amihez való igazítást Magyarországon a Bach-korszakban, az erős központosítási törekvések idején ha-

tározta el. Elképzelhető, hogy a birodalom Bécs közvetlen fennhatósága alá tartozott részein az adóhivatalok valóban rendelkeztek azokkal a kimutatásokkal, amelyekről a jegyzék küldését az új felmérés előtt az Instruction 1856 előírja, a magyar hivatalok pedig nem. A mi témánk szempontjából kiemelő, hogy a mikrotoponimák széles köre a „földképekbe és jegyzőkönyvekbe bejegyeztesse-nek”, és hogy ez az új felméréssel egyidejűleg történjék, és a megnevezések helyességét helyben hitelesíteni is kell.

4.2. Az 1865. évi módosítás

1865-ben újabb felmérési utasítást adtak ki Bécsben (Instruction 1865), ami a nevek felvételével kapcsolatosan nem hozott sok változást, csak több helyfajta tér ki:

„§. 214. (...) die Namen der Ortschaften, Colonien, Pußten, Prädien, die Namen der Riede und Fluren, dann der Einzeln stehenden Häuser, Fabriken, Hammerwerke, Ruinen, Bergkuppen, Gewässer, Alpen, größerer Waldungen, permanenten Fußsteige; bei Grenz-Sektionen die Namen der benachbarten Gemeinden Kreise und Comitate, dann der Wege mit Angabe der Gemeinden, wohin Sie führen u. s. w. ersichtlich zu machen, weil alle diese Daten später in die Indications-Skizze übertragen werden müssen.”

„§. 348. (...) Alle Namen müssen orthographisch nach den richtig gestellten Verzeichnissen des Steueramtes geschrieben werden.”

A nevek forrásáról szóló rész majdnem szó szerint megismétli Instruction 1856 196. paragrafusát (a betoldásokat dőlt betűvel, a kihagyásokat zárójellel jelölöm):

„§. 157. Ueber die Namen und richtige Schreibart der Gemeinden, Ortschaften, Colonien, Puszten, Prädien, Riede und Fluren (oder Riede, der) Flüsse, Seen, Bäche, (der) Berge, Waldungen (größerer Wälder), Alpen, unwirthbare(r) Strecken, Alpen etc. hat das Steueramt ein Verzeichniß nach dem Muster LVIII (Y) für jede Steuergemeinde(,) ebenfalls ein Jahr vor der Detailvermessung anzufertigen.”

Az LVIII. mintában korrigálták az 1856. évi utasítás Y jelű mintájának a hiányosságát, és a helyfajta közé felvették a 4. *Puszten und Prädien* (a magyar verzióban korábban is benne volt), 6. *Flüsse und Bäche*, 7. *Berge, Waldungen* etc. rubrikákat is. A mintán három aláírásnak van helye: az adóhivatal részéről egy hivatalnoknak és ellenőrnek, továbbá a helyi elöljáróság részéről a bírónak kellett hitelesíteni.

5. A független magyar földadó-szabályozás kezdetei

Az 1868. évi XXV. tcz. (RÁTH 1875) a földadóval kapcsolatos valamennyi munkát (így a kataszteri térképezést is) a pénzügyminisztérium hatáskörébe utal, és ez így is marad az 1950-es évekig. A pénzügyminisztérium rendelet formájában adja ki a szakág egészét — a vetületi rendszer meghatározásától és alappontmérésektől kezdve a földrészletek elhatárolásán, a művelési ág meghatározásán, a birtokívek

és telekkönyvek szerkesztésén stb. át a térképezésig — átfogó komplex utasításokat, az ezek kiadása közti időkben pedig alacsonyabb szintű rendeletekkel szabályozza a munkát.

A törvény 18. §-a a dülők leírását „a község által kiállítandó előmunkálatok” közé sorolja, majd a 22. §-ban a dülőleírás részletezése közben elrendeli, hogy „a községben előforduló minden dülő a szokásos elnevezéssel (...) összeírandó és számozandó”, azaz nálunk az osztrák mintától eltérően súlyt fektetnek arra, hogy a dülőnevek meghatározása a helyi közösségtől származzék, és hogy a „szokásos” elnevezéseket alkalmazzák.

5.1. Az első hazai kataszteri utasítás

Az első kataszteri utasítás (Utasítás 1869) kissé átdolgozva, de alapvetően az Instruction 1865 metodikájára épül, a megírásokat illetően az előzményeket követve nemcsak a dülők neveinek feltüntetését irányozza elő.

„123. §. (...) a helységek, telepítvények, puszták, majorságok és dülők nevei, egyes házak, gyárok, hámorok, romok, vizek, nagyobb erdőségek és állandó gyalogutak elnevezései; határvonalakat tartalmazó szelvényeknél pedig a csatlakozó község, kerület, vidék, szék, megye és ország neve, erdei, mezei és közlekedési utaknak, valamint azon községeknek nevei, hová ez utak vezetnek, mind pontosan bejegyzendők, hogy ezen adatokat későbbben birtokvázlatba, és térképbe átvenni lehessen.

A térképezés megfelelő elősegítése, és a földszin alakzatának természetű előállíthatása végett, a felvételi előrajzba továbbá minden kiváló hegycsúcsok elnevezései beirandók (...), valamint a vidék mindazon nevezetességei és ritkaságai, melyek állandóságuknál fogva a helyszinrajzra nézve érdekes adatokat szolgáltatnak, pontosan felveendőek.”

Az idézet első bekezdése majdnem szó szerinti fordítása az Instruction 1865 vonatkozó részletének, a második bekezdés viszont a szakma hazai ágának szellemi terméke, a kataszteri térképek tartalmának erősítése céljából. Nem kizárt, sőt igen valószínű, hogy Pesty Frigyes és Fényes Elek hatását láthatjuk eme előírás mögött, hiszen főképpen az ő jóvoltukból lett érzékennyé a hazai értelmiség a helynevek fontosságára.

„253. §. (...) A nevek helyesírásilag az adóhivatalnak helyesített kimutatásai szerint irandók.” Ez a passzus a hazai gyakorlattal szemben került az utasításba. Ez bizonyára azzal magyarázható, hogy ebben a tekintetben a jogszabályszerkesztők — valószínűleg figyelmetlenségéből — nem egyeztettek az 1868. évi törvény fentebb idézett helyével, és szolgálai fordították a mintául szolgáló Instruction 1865 vonatkozó passzusát:

„§. 348. (...) Alle Namen müssen orthographisch nach den richtig gestellten Verzeichnissen des Steueramtes geschrieben werden.”

Az utasítás mintái között 6 kataszteri dülőnév van: *Sáfránykert*, *Kis árok alatt*, *Rákpatak*, *Sajba*, *Vörös kereszt*, *Hlinik* (Utasítás 1869, VIII. és XVII. min-

ta). A mintákat mindig úgy állították össze a többi munkarészeket illetően is, hogy lehetőleg tanulságul szolgáljon az összes esetre, így ez a hat dűlőnév a szabályszerkesztők által tipikusnak gondolt nevek jegyzéke. Van a sorban nem magyar név (*Hlinik*). Van négy darab egyrészes név, köztük egy puszta név megnevező, nem értelmezhető hangsor (*Sajba*), két metonimikus keletkezésű név (*Rákospatak*, *Vörös kereszt*), egy összetett földrajzi köznévi név (*Sáfránykert*), valamint egy kétrészes, névutóval szerkesztett név (*Kis árok alatt*). Ami nincs: *-i* képzővel alakult és *dűlő* köznévvvel kiegészített név (vö. 1. pont).

5.2. Az 1875. évi rendelkezések

A modern földadó-kataszter az 1875. évi VII. tcz. által elrendelt intézményi keretek között valósult meg. Az utóbbi törvény a kataszteri dűlőrendszerrel megvalósult tényként beszél (39. §). A törvény következtében új átfogó utasítás nem, csak kiigazítás készült (Utasítás 1875). Érdekes, hogy ennek az új földadó-televkönyvre adott mintája milyen dűlőneveket tartalmaz: *Belső-telev, Alsó-rét, Nagytág, Tisza-oldal, Patak-völgy*. A lista több szempontból tanulságos. A szabályszerkesztők számára a kétrészes, bővítményrész (megkülönböztető előtag) + alaprész (földrajzi köznévi) szerkesztésű a prototipikus magyar dűlőnév. A *dűlő* földrajzi köznévet nem találjuk a mintában. A honi térképezés történetében először találkozunk következetesen alkalmazott kötőjeles írásmóddal, ami akkor nem terjedt el, mint látni fogjuk a későbbi példákban.

5.3. Részleges szabályozások

A földmérési munkák kivitelezése során felmerült szabályozási hiányosságok orvoslása vagy az érvényben lévő utasítás szövegének országosan egységes értelmezése érdekében a pénzügyminiszter (Pm.) rendeleteket bocsátott ki. Ezek nemritkán földrajzi nevekre is vonatkoztak.

Részlet a Pm. 1877. évi 32110. sz. körrendeletéből valamennyi felmérési felügyelőségnek: „Azon esetben pedig, ha a mérnök azt tapasztalja, hogy a földadószabályozási közegek által elkészített vagy kiigazított kataszteri munkálatokban a dűlők határai vagy elnevezései a tényleges állapotnak meg nem felelnek, (...) tartozik a felügyelő a község elöljárósággal jegyzőkönyvet felvenni, melyben az eltérések kitüntetendők és a mérésnél elfogadott dűlőhatárok és elnevezések alkalmazása indokolandó.” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 132).

Az 1878. évi 20996. sz. körrendelet szerint a községi elöljáróság köteles aláírni és hitelességi záradékkal ellátni az újabb dűlőleírásokat.

A Pm. 1886. évi 16856. sz. körrendelet a fentebire való utalással még erősebben leírja, hogy a helyben használatos neveket kell felvenni az új felmérésekben: „A dűlő leírásokra nézve ezuttal megjegyeztetik, hogy azok mindazon esetekben, melyekben a nép által nem használt illetőleg ismeretlen dűlő nevekkkel tévesen lennének szerkesztve, helyesbitendők, illetőleg ujjalag szerkesztendők, azonban

mindkét esetben a községi előjáróságok által aláírandók lesznek” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 161).

Mindhárom fenti rendelet nyomatékosan a községi előjáróság felelősségi körébe teszi a nevek megállapítását. Ugyanakkor észre kell venni, hogy a záradékkal elrendelt hitelesítés azt valószínűsíti, hogy a nevek felvétele és megírása tekintetében olyan súlyos hanyagságokat észleltek, hogy azok miniszteri rendelet kiadását tették szükségessé. Viszont rendelkeztek az észlelt hibák kijavításáról is, ilyenek szép számmal találhatók a térképlapokon.

A Pm. 1874. évi 1902. sz. körrendelet valamennyi felmérési felügyelőségnek nyomatékosan felhívja a figyelmét a névírás fontosságára, miután a térképek tudományos értékét is hangsúlyozta: „Az előfordult részletes hiányok közül fölemlíttetik (...) a dülő, valamint helynevezeteknek teljes mellőzése, oly esetben is, hol azok beiktatását a művelet ágak és a tértagozat egyszerű és kiterjedt mérvei igen jól megengedték volna” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 121).

A Pm. 1878. évi 25736. sz. körrendelet a fentire hivatkozva még többet irányoz elő: „a topografikus pontok, történelmi halmok, elnevezések és megfelelő mérvben a dülők nevei jellemzőleg kirajzolandók, illetőleg beirandók”, majd „A hol a dülővonal bizonytalan: ott több kisebb dülő összevehető, de ezek nevei szintén beirandók.” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 133–4).

A Pm. 1887. évi 20813. sz. körrendelete a helytelen bejegyzések esetére fegyelmi eljárást és pénzbírságot helyez kilátásba, és kijelenti, hogy „a nyelvismeret hiánya mentségül el nem fogadtatik”. A továbbiakban az eddigiekhez képest is részletezőbben sorolja fel a feljegyzendő helyfajtaikat: „a helyszínelés és nyilvántartás megkönnyíttessék, továbbá, hogy a kataszteri térképek minden irányban gyakorlatilag nagyobb értékkel bírjanak, (...) a) a helyszínen minden feltűnő és állandó tárgy, u.m. kutak, kereszttek, kápolnák, utmutatók és tilalmi oszlopok, egyes házak, magányosan álló vagy másképen kiváló fák stb. felveendő és a térképeken kitüntetendő és a mennyiben különös elnevezéssel bírnak, ezen elnevezések a térképekre is beirandók; b) a dülők a tényleges fennállásukhoz és elnevezésükhöz képest veendő fel. Több dülőnek összevonása közös elnevezéssel mellőzendő” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 166).

A Pm. 1876. évi 27688. sz. körrendelete akkor is a nevek konzekvens feltüntetésére szólít fel, ha a kataszter szempontjából egy telekkönyvi egység képezhető: „az eddigelé gyakran követett ama eljárás tehát, mely szerint egy nagy birtokos tulajdonát képező különböző birtokok egy és ugyanazon általános megnevezés alatt tüntetteknek (sic!) elő mellőzendő” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 129).

Egy számomra egyelőre értelmezhetetlen rendelkezés a Pm. 1876. évi 66474. sz. körrendeletéből: „A község dülőinek előtüntetése alkalmával a rala sajátsága szintén tekintetbe veendő és ha a dülő megnevezését a ralák és csürök neveitől veszi, az előbbi mint dülő, az utóbbi, mint aldülő jegyzendő be.” (GÁNÓCZY–TÖRÖK 1898: 119).

A rendeletek nagy száma, részletessége és a hiányosságokra való reagálása azt mutatja számunkra, hogy a kataszteri térképezés során a földrajzi nevekre központi tartalmi elemként erős figyelem hárult, bár sajnos azt is jelzik, hogy a nevek fontosságára újra és újra fel kellett hívni a szakmabeliek figyelmét.

6. A nem dűlőnévi mikrotoponimák

Az általános kataszterrel elrendelt részletes felmérés legnagyobb változása a magyar névkutatás szempontjából az, hogy nemcsak a kataszteri dűlőnevek feltüntetését, hanem a fenti szabályzatokkal összhangban más jelentős és tulajdonnévvel bíró földfelszíni részlet nevének feltüntetését is előírja. A kataszteri dűlők nevei a „földadó-ideigleneg” rendszeréhez képest többnyire megmaradtak, esetenként jelentősen átstrukturálták a határfelosztást új nevekkel, de a szabályozás nem változott. Az 1857-től készített térképlapokon viszont kezdetben a vízfolyások és a jelentős külterületi építmények nevei (lásd lejjebb Nova), majd egyre szélesebb körben hegyek, erdőrészek (lásd Pusztagaráb) nevei is megjelennek. Az önálló magyar kataszteri rendszerben készült felmérések térképein már kifejezetten gazdag a kataszteri dűlőkön kívüli névállomány (lásd Csongrád, Kállósemjén).

A nem kataszteri névállomány gyűjtéséről írásos anyag nincs, ezt a község nem volt köteles előre elkészíteni. A korai réteg hangjelölésének pontatlanságai, az erős nyelvjárásiasság és a névanyag változatossága arra enged következtetni, hogy terepi névgyűjtés van mögötte. A kataszteri dűlőnevek megírása kiemelten, vastag tussal történik, a többi mikrotoponimáé viszont a tereptárgy méretének és fajtájának függvényében kisebb betűkkel és más stílussal, így a két réteg nem keverhető össze.

Az alábbi példák olyan válogatást nyújtanak a nem kataszteri mikronevek bőséges állományából, ami (Kállósemjén kivételével) nem került még feldolgozásra. A nevek gazdag lexikájukon kívül (*karabata*, *kereketi*, *kablát*) nyelvjárási adalékokkal is szolgálhatnak (*lapossa*). Az első négy község példatára csak egyes helynévtípusokat mutat be, a következő két községé a teljes nem dűlőnévi mikrotoponima-állományt.

Egyes helynévfajták kataszteri térképeken:

Nova 1860: vízfolyásnevek: *Cserta patak (patok)*, *Kerta falu viz*, *Pajtófői árok*, *Tőfai árok*, *Salomfai víz*; építmények: *Bolahida malom*, *Pontoki malom*, *Farkaslik major*, *Mikefai malom*.

Pátró (Nemespátró) 1865: vízfolyásnevek: *Bucsai patak*, *Büki patak*, *Disznó hát patak*, *Határ árok*, *Kanál erdő patak*, *Kellői patak*, *Kis erdő patak*, *Rigócz patak*.

Pusztá Garáb (Pusztagaráb) 1867: hegyek, erdőrészek: *Alsó erdő*, *Bakalar*, *Barkányhegy*, *Cserepeskő*, *Felső erdő*, *Gyiczkohegy*, *Györky sarok*, *Hegyeshegy*, *Irtás*, *Macskás hegy*, *Talak*, *Tarcsó hegy*, *Zsúnyhegy*.

Jakabszállás 1879: kutak: *Biróhalmi ó kút*, *Biróhalmi új kút*, *Bokroskút*, *Dajnakút*, *Félegyházi kút*, *Királykút*, *Orgoványi kút*, *Rodli kút*, *Vasadi kút*.

Két helység teljes mikrotoponímiai névállománya (a kataszteri dűlőkön kívül):

Csongrád 1880: víznevek: *Ásott Körös, Bornyús tó, Buzás, Dávid tó, Döglött Körös, Fehér tó, Fölös, Görbe tó, Görjén fok, Hamis tó, Három ág fokja, Holt Körös, Holt tiszta, Kerek Morotva tó, Kicsapó, Kis Dinyés tó, Kis karabata tó, Kis Tisza, Kurcza ér, Maros kereketi tó, Morotva, Nagy becső, Nagy Dinyés tó, Nagy karabata tó, Nagy tó, Picsór, Puskás tó, Reketyes, Rijes fokja, Sebes fok, Sós tó, Sulymos tó, Szivágy, Vidre ér*; szigetek: *Arany sziget, Bodor sziget, Kablát sziget, Radovits sziget*; kiemelkedéses területek: *Kis hát, Pipis halom, Várhát, Vendel hegy, Záp tető*; egyéb határrészek: *Baltás, Csordajárás, Csürhejárás, Görjén lapos, Kesely zug, Kis Ellés, Kis Ibolyás, Nagy Ellés, Nagy Ibolyás, Pandur, Zsurmós*; építmények: *Bódi rév, Gözmalom, Kilenczesi csőszház, Nagy tanya, Putri, Szivágyi őrház*.

Kálló Semjén (Kállósemjén) 1872: víznevek: *Bánki szék, Báthori híd lapossa, Csonkás tó, Forrás tó, Honcsokos, Hosszú lapos, Kenderáztató, Kereszt tó, Kis Mohos tó, Mészárszék lapossa, Nagy lapos, Nagy Mohos tó, Nagy szék, Nyárjás tó, Pap tó, Száraz árok*; kiemelkedéses területek: *Barok hegy, Boba hegy, Homokos hegy, Pajkos hegy, Szerencs halom*; egyéb határrészek: *Deme kút, Mező szék, Nemes erdő*.

A térképek rajzolatából, a szöveg stílusából és a jelkulcs alapján egyértelműen azonosítható, hogy milyen helyfajta jelölnek a megírások, így pl. Kállósemjén területén a *Nagy szék* vízállást, a *Mező szék* határrészt jelöl, akárcsak a *Deme kút*. A térképi ábrázolás egyértelműsége miatt a nevek kiegészítésére jellegre utaló földrajzi köznévvvel szükség sem volt.

7. Összegzés

A kataszteri térképezés korai szakaszában nagy gondot fordítottak a névírásra, annak minőségét jogszabályokkal igyekeztek biztosítani. A névírás többek közt a kataszteri munkák részei közti konzisztenciát is szolgálta. Kezdetben a kataszteri dűlőkre, később az egyéb helynévfajtákra is kiterjedtek a rendelkezések, amelyek szigorúan a községek kompetenciájába utalták a nevek meghatározását, sőt hitelesítésüket is. Amennyiben bonyolult, furcsa szerkesztésű, nehézkes megírásokkal találkozunk, annak okát nem a földmérők szakmai önkényességében, hanem egyéb körülményekben érdemes keresni. A jogszabályok merevségével szemben a végrehajtás során mindig számos különleges szempont felmerülhetett, azonban a szabályok a nevek szempontjából nagy általánosságban olyan minőségű keretet biztosítottak, hogy a korai kataszteri térképek földrajzinév-állományát a különböző kutatások számára érdemessé teheti.

Irodalom

GÁNÓCZY SÁNDOR–TÖRÖK FERENCZ (1898), *Az „országos kataszteri felmérés” ügyköreire vonatkozó rendeletek gyűjteménye 1870. évtől 1897. év végéig*. Bp.

- FEKETE PÉTER (1989), *A Heves Megyei Levéltár kéziratos térképeinek földrajzi nevei*. Eger.
- HÖNYI EDE (1970), Hogyan kerülnek a népi helymegjelölések és földrajzi nevek az államigazgatási térképekre? In: *Névtudományi előadások*. Szerk. KÁZMÉR MIKLÓS–VÉGH JÓZSEF. NytudÉrt. 70. sz. Bp. 349–52.
- Instruction 1850 = *Instruction zur Ausführung der Vermessungs-Operationen, für das mit allerhöchstem Patente vom 4. März 1850 angeordnete Grundsteuer-Propvisorium*. Wien, 1850.
- Instruction 1856 = *Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Katasters in Folge der Allerhöchsten Patente vom 23. Dezember 1817 und vom 20. October 1849 angeordneten Landes-Vermessung*. Wien, 1856.
- Instruction 1865 = *Instruction zur Ausführung der in Folge der Allerhöchsten Patente vom 23. Dezember 1817 und vom 20. October 1849 angeordneten Katastral-Vermessung*. Wien, 1865.
- KÁZMÉR MIKLÓS (1957), *Alsó-Szigetköz földrajzi nevei*. MNyTK. 95. sz. Bp.
- KIRÁLY LAJOS (1970a), A hivatalos névadó tevékenység hatása földrajzi neveink életére. In: *Névtudományi előadások*. Szerk. KÁZMÉR MIKLÓS–VÉGH JÓZSEF. NytudÉrt. 70. sz. Bp. 70–3.
- KIRÁLY LAJOS (1970b), A történeti és hivatalos nevek kérdéséhez. In: *Névtudományi előadások*. Szerk. KÁZMÉR MIKLÓS–VÉGH JÓZSEF. NytudÉrt. 70. sz. Bp. 383–4.
- MARKÓ IMRE LEHEL (1989), Az úgynevezett „hivatalos” dülönevek. In: *Névtudomány és művelődéstörténet*. Szerk. BALOGH LAJOS–ÖRDÖG FERENC. MNyTK. 183. sz. Bp. 135–9.
- MEZŐ ANDRÁS (1968), Megjegyzések a laza szerkezetű földrajzi nevekhez. *MNy*. 64: 51–6.
- MEZŐ ANDRÁS (1970), Közösségi név–mesterséges név. In: *Névtudományi előadások*. Szerk. KÁZMÉR MIKLÓS–VÉGH JÓZSEF. NytudÉrt. 70. sz. Bp. 315–20.
- MEZŐ ANDRÁS (1982), *A magyar hivatalos helységnévadás*. Bp.
- NYIRKOS ISTVÁN (1970), Térképeink névtani tanulságairól. In: *Névtudományi előadások*. Szerk. KÁZMÉR MIKLÓS–VÉGH JÓZSEF. NytudÉrt. 70. sz. Bp. 89–93.
- Oktatás 1 = *Oktatás a hatóságok és községek részére a catastralis felmérésnél lévő kötelezettségek, valamint az ezzel kapcsolatban álló községi és magánbirtok határok igazítása és leírása iránt*. Hely és év nélkül (vsz. Győr, 1956).
- Oktatás 2 = *Oktatás a hatóságok és községek részére a földadói szervezési felmérésnél lévő kötelezettségek, valamint az ezzel kapcsolatban álló községi és tulajdonjogi határok igazítása és leírása iránt, a Kassai cs. k. helytartósági osztály területében*. Kelt Kassan 1856-ik évi Junius 29-én.
- RÁTH MÓR (1875), *Az 1868. évben közrebocsájtott földadó iránti törvény és szabályok*. Bp.
- REUTER CAMILLO (1983), Kéziratos térképeink helynévanyagának felhasználása. *NÉ*. 8: 7–18.
- SMFN. = *Somogy megye földrajzi nevei*. Szerk. PAPP LÁSZLÓ–VÉGH JÓZSEF. Bp., 1974.

- TÍMÁR GYÖRGY (1981), Az uradalmi kéziratok térképek forrásértéke. In: *Név és társadalom*. Szerk. HAJDÚ MIHÁLY–RÁCZ ENDRE. MNyTK. 160. sz. Bp. 165–9.
- TMFN. = *Tolna megye földrajzi nevei*. Szerk. ÖRDÖG FERENC–VÉGH JÓZSEF. Bp., 1981.
- Utasítás 1850 = *Utasítás a mérnöki munkálatok kivételére az 1850-ik évi martius hó 4-kén kelt legmagasb patens által rendelt földadó-provisoriumhoz*. Bécs, augusztus hó 2-án 1950.
- Utasítás 1869 = *Utasítás a kataszteri felmérés végrehajtására*. Budán, 1869.
- Utasítás 1875 = *Utasítás a földadó-kataszteri munkálatoknak a tényleges állapot szerinti kiigazítására az 1875: VII. törvényczikk szerint hivatott községi előljárók, községi, járási és kerületi földadó-bizottságok, valamint pénzügyminisztériumi közegek számára*. Kiadja RÁTH MÓR. Bp., 1875.
- Utasítás 1962 = *Az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal elnökének 207/1962. (T.6.) ÁFTH számú utasítása a földrendezéssel nem érintett területek földnyilvántartási adatainak rendezéséről*. Bp., 1962.
- VÉGH JÓZSEF (1970), A földrajzi nevek gyűjtésének időszerű kérdései. In: *Névtudományi előadások*. Szerk. KÁZMÉR MIKLÓS–VÉGH JÓZSEF. NytudÉrt. 70. sz. Bp. 383–4.
- VMFN. = *Vas megye földrajzi nevei*. Szerk. BALOGH LAJOS–VÉGH JÓZSEF. Szombathely, 1982.

